

POSTANOWIENIE

Dnia 30 listopada 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku E. D.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w B.
o prawo do renty socjalnej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 30 listopada 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 22 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od wnioskodawczynie na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym;**
- 3. zasądza od Skarbu Państwa (kasa Sądu Apelacyjnego w (...)) na rzecz adw. A.P. kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł podwyższoną o stawkę podatku VAT tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 lipca 2020 r., sygn. akt III AUa (...) Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację odwołującą się E. D. od wyroku Sądu Okręgowego w B. z 17 września 2019 r., sygn. akt VI U (...), którym Sąd pierwszej instancji oddalił

odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. z 26 września 2018 r.

Decyzją z 26 września 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. po rozpatrzeniu wniosku E. D. z 5 lipca 2018 r. odmówił wnioskodawczyni prawa do renty socjalnej, ponieważ nie jest ona całkowicie niezdolna do pracy.

Odwołanie od tej decyzji wniosła ubezpieczona prosząc o rozpatrzenie jej sprawy przez Sąd.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o jego oddalenie powołując argumentację przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z 17 września 2019 r., sygn. akt VI U (...) oddalił odwołanie.

Apelację od tego wyroku wniosła odwołująca się, podnosząc, że jest ona całkowicie niezdolna do pracy i pozostaje bez środków do życia.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną, przyjmując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji jako własne.

Sąd drugiej instancji wskazał, że mając na względzie wynik postępowania dowodowego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, a w szczególności opinię zespołu biegłych sądowych szczegółowo odnoszącą się do oceny etiologii schorzeń, momentu ich powstania, przebiegu procesu chorobowego, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych schorzeń i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej - uznał, że jest ona miarodajna w zakresie ustalenia, że ubezpieczona nie jest całkowicie niezdolna do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu, które powstało przed ukończeniem 18 roku życia lub w trakcie nauki w szkole lub w szkole wyższej przed ukończeniem 25 roku życia.

Sąd odwoławczy przypomniał, że E. D., urodzona 24 września 1975 r., ukończyła liceum medyczne w zawodzie pielęgniarki dyplomowanej (jednak tego zawodu nie wykonywała), zawód wykonywany – pracownik produkcyjny w drukarni - liczarka pakowaczka. Uczyła się w liceum w okresie od 1 września 1990 r. do 9 czerwca 1995 r. Ubezpieczona 18 rok życia skończyła 24 września 1993 r. Kończąc naukę w liceum miała ukończone 20 lat. Z dokumentacji medycznej wynika, że ubezpieczona leczy się psychiatrycznie od 1999 r. z rozpoznaniem schizofrenii, czyli wówczas miała 24 lata, ale już się nie uczyła w szkole.

Sąd Apelacyjny zauważył, że organ rentowy wydał decyzję z 3 stycznia 2008 r. odmawiającą ubezpieczonej prawa do renty socjalnej. Pomimo, że uznał ją za osobę całkowicie niezdolną do pracy, to wskazał jednak, że niezdolność ta nie pozostaje w związku z naruszeniem sprawności organizmu powstałym przed 18 rokiem życia, ani w czasie uczęszczania do szkoły.

W niniejszej sprawie biegli sądowi dokonali oceny na dzień wydania zaskarżonej decyzji, wskazując, że aktualnie w ocenie stanu psychicznego ubezpieczona nie ujawnia ostrych zaburzeń psychotycznych (omamów, urojeń), nie ujawnia nasilonego lęku, nie ma myśli natrętnych. Obecne objawy negatywne schizofrenii - słaba modulacja afektu, zubożenie zainteresowań, obniżenie aktywności i krytycyzmu - nie powodują całkowitej niezdolności do pracy.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła skargą kasacyjną odwołująca się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy istotne było wypowiedzenie się przede wszystkim przez Sąd pierwszej i drugiej instancji, czy dla właściwego zastosowania art. 4 ustawy z 27 czerwca 2003 r. prawo o rencie socjalnej, możliwe jest wyłącznie oparcie się na dacie rozpoczęcia przez osobę ubezpieczoną leczenia potwierdzonego dokumentacją medyczną, czy też data taka nie ma znaczenia, albowiem istotnym jest data rzeczywistego powstania naruszenia sprawności organizmu, przy uwzględnieniu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

W niniejszej sprawie ustalenie kwestii niezdolności skarżącej do pracy należało powiązać z wcześniejszym ustaleniem, czy stan zdrowia skarżącej, tj. stwierdzone u niej naruszenia sprawności organizmu powstały w okresach wskazanych w art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej. Na tle niniejszej sprawy, Sąd drugiej instancji uzasadniając wydane orzeczenie odniósł się do daty, kiedy to skarżąca ukończyła 18 rok życia (24 września 1993 r.), jak również wskazał, że kończąc naukę w liceum skarżąca miała ukończone 20 lat. Sąd nie odniósł się do kwestii kształcenia w szkole doktorskiej, studiów doktoranckich lub aspirantury

naukowej, albowiem nie dotyczy to skarżącej. Niemniej jednak, Sąd drugiej instancji wprost wskazał, że ubezpieczona leczy się psychiatrycznie od 1999 r. z rozpoznaniem schizofrenii, czyli wówczas miała 24 lata, ale już się nie uczyła w szkole. Okoliczność ta, wprost niweczyłaby możliwość przyznania skarżącej renty socjalnej w przypadku wystąpienia naruszenia sprawności organizmu i czynienia jej z tej przyczyny całkowicie niezdolną do pracy.

W ocenie skarżącej należy każdorazowo, w tym również w okolicznościach niniejszej sprawy, zbadać kiedy powstało ewentualne naruszenie sprawności organizmu. Może się bowiem okazać, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie pozwala poczynić inne ustalenia w tym zakresie, niż te wynikające wprost z dokumentacji medycznej. Pełnomocnik skarżącej podziela przy tym pogląd, zgodnie z którym, data powstania naruszenia sprawności organizmu może odbiegać od daty rozpoczęcia przez ubezpieczoną udokumentowanego leczenia, tj. być wcześniejsza niż ta data. Przy uwzględnieniu informacji podanych przez samą skarżącą, w tym w zakresie podejmowanych przez nią prób samobójczych wydaje się, że koniecznym było bardziej wnikliwe zbadanie opinii biegłych w niniejszej sprawie. Brak uwzględnienia informacji od skarżącej istotnych z punktu widzenia kompletności sporządzonej opinii, doprowadził do poważnego naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 285 § 1 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 382 k.p.c., polegających na braku zażądania od biegłych wyjaśnienia opinii. W konsekwencji Sąd drugiej instancji zaniechał poczynienia ustaleń faktycznych niezbędnych do prawidłowego zastosowania art. 4 ust. 1 ustawy o rencie socjalnej.

Poza powyższym, pełnomocnik skarżącej podniósł, że Sąd drugiej instancji pomimo nieporadności skarżącej nie dostrzegł konieczności pouczenia jej o zasadności ustanowienia pełnomocnika na wcześniejszym etapie postępowania, jak również zawnioskowania o uzupełniającą opinię biegłych, co świadczy o rażącym naruszeniu przepisu art. 212 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Tymczasem postawa skarżącej w toku postępowania mogła wskazywać na jej nieporadność. Przede wszystkim skarżąca, mimo istnienia ku temu podstaw, nie rozumiała, że może domagać się od biegłych wyjaśnienia opinii. Potrzeba taka wydaje się w sprawie tym bardziej zasadna, biorąc pod uwagę fakt, iż w aktach

sprawy brakuje pełnej dokumentacji medycznej ubezpieczonej (w tym chociażby z okresu jej ostatniej hospitalizacji), która to może mieć istotne znaczenie dla oceny niezdolności do pracy ubezpieczonej. Co więcej, biegli sporządzający opinię w niniejszej sprawie nie pochyłili się nad takimi kwestiami jak: wcześniejsze zatrudnienie ubezpieczonej (jego okres i przyczyny rozwiązania z ubezpieczoną umową o pracę), obciążenie rodzinne ubezpieczonej (siostra ubezpieczonej również choruje na schizofrenię), czy konieczność ewentualnego zbadania osobowości ubezpieczonej w kontekście jej zatrudnienia na ogólnym rynku pracy. Powszechnie przyjmuje się, iż przesłanka „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej pozostaje w ścisłym związku z istotnym dla wymiaru sprawiedliwości postulatem eliminacji orzeczeń w sposób oczywisty nietrafnych. Podkreśla się przy tym, że ewidentne naruszenie interesu prywatnego wiąże się również z koniecznością rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy, nawet jeśli dana sprawa nie wnosi nic nowego do rozwoju prawa ani nie przyczynia się do wyjaśnienia pojawiających się wątpliwości natury prawniczej.

W świetle przedstawionych w niniejszej części okoliczności, jak również opisanych podstaw skargi kasacyjnej nie ulega wątpliwości, że w niniejszym postępowaniu doszło do oczywistego naruszenia interesu prywatnego. Skarżąca cierpi na dolegliwości natury psychicznej o dużym stopniu nasilenia. Nie była w stanie w dostateczny sposób zadbać o obronę swojego stanowiska procesowego, nie została też pouczona o możliwościach skorzystania z pomocy w tym zakresie. Z drugiej strony, Sąd drugiej instancji sam nie pochylił się nad wszystkimi informacjami wynikającymi z materiału dowodowego, które powinny zadecydować o konieczności co najmniej wyjaśnienia przez biegłych ich opinii.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o:

1. wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
2. w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania - oddalenie skargi kasacyjnej;
3. w każdym z powyższych przypadków - zasądzenie od skarżącej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującej się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżąca wykazała istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o

ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawiono przekonującej argumentacji, która mogłaby przemawiać za przyjęciem, że skarga kasacyjna jest w niniejszej sprawie oczywiście uzasadniona. Jeżeli chodzi o konieczność ustalenia, kiedy doszło do naruszenia sprawności organizmu, to należy zauważyć, że okoliczność ta miałaby znaczenie, gdyby z materiału dowodowego zebranego w niniejszej sprawie, a zwłaszcza z opinii biegłych, wynikało, że odwołująca się jest całkowicie niezdolna do pracy. Tymczasem, z zebranych w sprawie dowodów wynika, że wnioskodawczyni nie jest niezdolna do pracy, nie ma zatem znaczenia, kiedy doszło do naruszenia sprawności organizmu, skoro nie prowadzi ono do niezdolności do pracy.

Z kolei, w odniesieniu do zarzutów sprowadzających się do próby wykazania, że wnioskodawczyni, jako osoba nieporadna, nie otrzymała należytej pomocy od Sądu drugiej instancji, wskazać należy, że argumentacja pełnomocnika skarżącej nie pozwala na przyjęcie, że doszło do rażącego naruszenia prawa procesowego i wydania oczywiście niesłusznego rozstrzygnięcia. Faktem jest, że wnioskodawczyni ma problemy psychiczne, ale z jej działań w niniejszej sprawie nie sposób wnioskować, aby wymagała ona szczególnego traktowania ze strony sądów. Ponadto, pełnomocnik skarżącej mocno skupił się na podważaniu oceny materiału dowodowego w niniejszej sprawie, w szczególności opinii biegłych, jednak nie wykazał, aby rzekome naruszenia ze strony Sądu Apelacyjnego faktycznie doprowadziły do wydania rażąco niesłusznego rozstrzygnięcia.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów oparto na § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804). Zwrot kosztów

nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu ustalono na podstawie § 15 ust. 2 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).